

ASSOCIACIÓ SÍNDROME D'ASPERGER DE CATALUNYA

Montcada, 8 08349 Cabrera de Mar- Barcelona

Tel. 7500134

Aspergercat@yahoo.es C.I.F. G63.448.799

HOLA, SÓC EN SAC

ASSOCIACIÓ SÍNDROME D'ASPERGER DE CATALUNYA

Hola! M'agradaria explicar-te com sóc:

Quan estic content em poso nerviós: salto, crido.
Tinc problemes al jugar amb altres nens, perquè no entenc les regles dels jocs i vull guanyar sempre.
Prefereixo jugar sol.
Em costa sortir de casa.
Quan vull quelcom, ho vull immediatament.
Ploro fàcilment.
Em manca empatia. No m'agrada el contacte social.
Puc fer comentaris ofensius sense adonar-me'n.
Tinc dificultats per entendre les intencions dels altres.
No sé com actuar davant una situació. De vegades la meva conducta no és l'adequada i puc semblar mal educat.
No sé interpretar intuïtivament els sentiments dels altres.
Em costa mirar als ulls quan parlo.
Em crec tot el que em diuen encara que sigui impossible.
Parlo en un to alt i peculiar.
Parlo de forma pedant. Invento paraules o expressions.
Parlo molt però no m'interessa el que em diuen els altres. No entenc les converses llargues i quan estic confós canvio de tema.
A l'hora de posar-me la roba em faig un "embolic", em poso el jersei al revés, no trobo el camal del pantaló ...
Ei, però tinc molta memòria: recordo dates i fets que ningú recorda.
M'agrada la rutina: no tolero els canvis imprevistos, tinc rituals que he de fer passi el que passi.
Sóc molt original enfocant un problema o donant-li una solució.
Tinc un sentit de l'humor molt peculiar.
Sempre estic fascinat per algun tema. La major part del temps penso, escric i parlo d'allò que m'agrada. No me n'adono de que puc fer-me pesat; i m'enfado quan els altres no em volen escoltar.

AL COLE:

No m'agrada gaire anar al col·legi.
Els meus companys es riuen de mi i no em volen al seus equips, perquè corro malament, no sé agafar la pilota i no entenc els jocs.
No entenc el que em pregunta el mestre i tardo a contestar; sempre em castiguen, em renyen i jo no sé perquè.
M'agraden les assignatures lògiques com les mates o les ciències, i vaig aprendre a llegir molt ràpid.

ASSOCIACIÓ SÍNDROME D'ASPERGER DE CATALUNYA

SAPS QUÈ EM PREOCUPA?

La por i l'angoixa que sento quan :
Sento sorolls com el de les motos o les broques.
Algunes carícies, portar algunes peces de roba.
La visió d'alguns objectes, que son normals per a tothom.
Els llocs amb molt soroll i amb molta gent.

ARA QUE JA SAPS COM SOC, M'AGRADARIA SER EL TEU AMIC I QUE, EN LLOC
DE PENSAR QUE SOC MAL EDUCAT I RIURE'T DE MI, M'AJUDESSIS A SER COM
TU.

GRACIES. SAC

L 'ALUMNE AMB SÍNDROME D'ASPERGER A L'ESCOLA PRIMÀRIA

**ASSOCIACIÓ SÍNDROME
D'ASPERGER DE CATALUNYA**

Per Marta Maristany

Psicòloga

Servei de Neurologia, Hospital Sant Joan de Déu, Barcelona.

ÍNDEX

1. Introducció
2. Criteris diagnòstics
3. Característiques
 - 3.1. Característiques físiques
 - 3.2. Perfil cognitiu
 - 3.3. Característiques que condicionen la seva relació social
 - 3.4. Característiques del llenguatge
 - 3.5. Característiques sensorials
 - 3.6. Característiques del joc
4. Les nenes amb Síndrome d'Asperger

1. Introducció

El 1944 el pediatra vienès Hans Asperger va publicar un article en el qual va descriure a un grup de 4 nois que presentaven les següents característiques: dificultats en la comunicació no verbal, expressió verbal peculiar, adaptació social pobre, interessos específics, intel·lectualització de l'afecte, feixugor motriu i problemes de conducta.

Va situar l'aparició dels símptomes entre els 2/3 anys d'edat i va observar major proporció d'homes que de dones. A aquest conjunt de símptomes li va posar el nom de "Psicopatía autista en la infància / trastorn de la personalitat".

Per raons anecdòtiques, aquest article va romandre ignorat durant 40 anys fins que el 1981 Lorna Wing va fer una descripció de 34 casos les característiques dels quals eren similars a les descrites pel metge vienès i va encunyar el terme Síndrome d'Asperger.

Actualment la Síndrome d'Asperger forma part, al costat del Trastorn autista, la Síndrome de Rett i la Síndrome desintegrativa de la infantesa, de l'entitat diagnòstica recollida en el DSM-IV com Trastorns Generalitzats del Desenvolupament.

Alguns autors consideren més adequat situar-lo en la franja superior de l' "Espectre autista" com oposat als casos d'autisme greu que formen la franja inferior d'aquest continuum.

Tot i les moltes investigacions que s'estan portant a terme, no existeixen encara criteris uniformes sobre les possibles causes d'aquesta síndrome però la majoria d'hipòtesis suggereixen un origen genètic i no es dubta de la seva base orgànica.

Estudis recents situen la prevalença d'aquesta síndrome en 3–5 per 1000. La proporció descrita d'homes – dones és de 4:1. Aquesta proporció possiblement canviarà quan les característiques que presenten les dones estiguin millor definides.

En aquest escrit fem referència únicament als homes per dues raons:

- a) Per una raó pràctica,
- b) Per la menor freqüència i pitjor coneixement dels símptomes en les dones, que comentem en la pàgina 29.

És possible que alguns nens considerats superdotats, o amb dèficit d'atenció i/o hiperactius, o amb l'etiqueta d'un trastorn emocional, o classificats com pacients amb un trastorn obsessiu compulsiu, o amb "trets autistes", o diagnosticats d'algun trastorn de llenguatge tinguin en realitat la Síndrome d' Asperger.

2. Criteris diagnòstics

La Síndrome d'Asperger és de relativament recent descripció pel que no existeix un acord generalitzat sobre els seus criteris diagnòstics. Pensem que els descrits per Gillberg en 1991 són els que, en aquest moment, millor reflecteixen la realitat d'aquests nens.

A. Greus impediments per a la interacció social recíproca manifestada almenys per dos dels següents punts:

- Impossibilitat per a interaccionar normalment i recíproca amb els seus companys.
- Falta d'interès a interaccionar amb els seus companys.
- No apreciació de les normes socials.
- Conducta social i emocional inadequades.

B. Interessos restringits manifestats per, almenys, un dels següents punts:

- Exclusió d'altres activitats (per estar absorbit obsessivament en el seu focus d'interès).
- Tendència a la repetició.
- Més mecànica que sentit, a causa de la seva bona memòria poden repetir accions o discursos de forma mecànica, però freqüentment sense comprendre el significat.

C. Imposició d'interessos i rutines manifestats per almenys un dels següents punts:

- Imposició en la seva pròpia vida quotidiana.
- Imposició en els altres.

D. Problemes del parla i del llenguatge manifestats per tres dels següents punts:

- Retard en el desenvolupament del llenguatge.
- Llenguatge expressiu superficialment perfecte.
- Llenguatge pedant.
- Alteracions en la melodia i en el to de veu.
- Dificultats de comprensió que inclouen interpretació literal.

E. Dificultats en la comunicació no verbal manifestades per almenys un dels següents punts:

- Utilització limitada de gestos.
- Llenguatge corporal feixuc.
- Expressió facial limitada.
- Expressió inadequada (no coherent amb el context)
- Mirada peculiar.

F. En els exàmens neurològics del seu desenvolupament s'observa feixugor motriu.

- La complexitat de la Síndrome d'Asperger unida a la no existència, en l'actualitat, de marcadors biològics que l'identifiquin, a les diferències en la intensitat d'expressió dels símptomes en cada pacient i a la coexistència amb altres trastorns, fan que el seu diagnòstic sigui moltes vegades difícil.
- No sempre és possible fer el diagnòstic quan el nen té menys de 4 ó 5 anys.
- Davant la sospita cal consultar amb un professional especialitzat perquè la diferència, en aquest cas concret, entre comprendre i tractar adequadament les seves característiques específiques o no fer-ho és determinant per seva futura autonomia personal, professional i familiar.
- El diagnòstic del S.A requereix un examen neurològic, una avaluació psicològica i neuropsicològica, segons l'edat.

3. Característiques

El fet que en la majoria dels casos la seva intel·ligència sigui normal o superior fa que durant molt temps puguin passar desapercebuts i que fins i tot les seves rareses puguin animar a pares i mestres a considerar-lo un nen massa llest.

També aquesta intel·ligència contribueix que ells mateixos des de petits siguin conscients de les seves diferències amb els companys i això pot, des d'edats molt primerenques, generar-los alts nivells d'ansietat i depressió que en molts casos impedeixen la bona utilització de les seves capacitats.

En l'actualitat un gran nombre de nens i d'adults que pateixen aquesta síndrome no tenen un diagnòstic adequat.

L'existència de trastorns psiquiàtrics associats en l'edat adulta és freqüent.

La seva capacitat intel·lectual, l'interès i coneixement que mostren sobre alguns temes, la seva facilitat per als aprenentatges i la fluïdesa del seu llenguatge poden fer-nos oblidar que ens trobem davant d'un alumne que necessita de la nostra ajuda. Encara que totes les persones que ho pateixen tenen unes característiques comunes, la quantitat de símptomes i l'expressió dels mateixos poden ser diferents.

L'objectiu d'aquest escrit és explicar algunes de les característiques que amb major freqüència presenten els alumnes amb Síndrome d'Asperger i oferir estratègies que puguin facilitar la comprensió i maneig de les mateixes.

Descriure "dificultats" no exclou en absolut les moltes capacitats i recursos amb els quals aquests nens contenen i que facilitaran l'aprofitament de la intervenció terapèutica.

Els nens amb Síndrome d'Asperger **poden** presentar alguna d'aquestes característiques, però **no totes aquestes característiques estan presents en cada nen.**

La majoria de nens amb S.A són afectuosos, intel·ligents i sensibles, però hem de conèixer en cada cas, els aspectes que poden limitar la seva capacitat i la forma d'expressió dels seus sentiments. Generalment reaccionen bé al tractament i poden arribar a una vida personal i professional autònoma, encara que socialment persisteixin algunes característiques singulars.

Els pares són, sense cap dubte, els que millor coneixen al seu fill. La gran variabilitat en l'expressió dels símptomes i en les característiques d'aquests nens fa que la informació dels pares sigui imprescindible per a atendre adequadament a aquest alumne en concret.

És molt important recollir informació sobre les capacitats del nen ja que és a través d'elles com podrem atendre amb major eficàcia les seves dificultats.

Sol·licitar dels pares informació sobre:

- Les capacitats del seu fill.
- Les seves majors dificultats.
- Les seves preferències de joc, alimentació, activitats, recompenses.
- Les seves rutines.
- Els seus interessos específics.
- El que més li pot motivar per a fer o deixar de fer una mica.
- Maniobres per a calmar-lo en situació d'estrès o rebequeries
- Aspectes per a ell insuportables: sorolls, crits, que el toquin

S'han de tenir freqüents entrevistes amb els pares per a valorar els canvis i fer un treball conjunt.

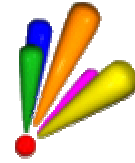
3.1. Característiques físiques

- Aparència física normal.
- Generalment retard en les adquisicions motrius i de la marxa autònoma.
- Motriument feixuc. Patós al córrer i saltar. Dificultats per a atrapar la pilota fins i tot si se li llança a curta distància. La manipulació fina pot estar també afectada i presenta dificultats per a tallar amb tisora i subjectar el llapis. Dificultats de coordinació, problemes per a seguir el ritme i pedalejar.
- Poden aparèixer moviments anòmals especialment en situació de nerviosisme o estrès com moviments d'ulls o mans, ganyotes, salts.
- Generalment poca força en les mans. Pot costar-li modelar una bola de pastelina o obrir un tap de rosca. La pressió del traç sol ser discontinua i feble.

- En alguns casos fatigabilitat.

La intervenció global és similar a la que es portaria a terme amb qualsevol nen patós o maldestre, amb problemes de coordinació o de motricitat fina.

Respecte als moviments repetitius és necessari observar i fer un registre de:

- Quins són.
- La seva freqüència.
- Situacions que els provoquen.
- Quines reaccions provoquen en els seus companys.
- Quant li perjudiquen en la seva activitat.

No és efectiu ni recomanable intentar suprimir els moviments repetitius de forma directa. Generalment aquests moviments apareixen en situacions d'ansietat o d'avorriment pel que és aconsellable detectar, si és possible, la causa i introduir un element de distracció atractiu per a ell. Altres vegades poden aparèixer en resposta a una situació massa estimulante i divertida que no pot controlar.

Els nens amb S.A no acostumen a tenir moltes estereotopies, però si n'hi ha, és important tenir en compte quan li perjudiquen socialment i acadèmica, per a prendre la decisió d'intentar espaiar-les o iniciar estratègies que puguin eradicar-les. És possible que quan desaparegui un moviment repetitiu sigui substituït per altre al que caldrà donar el mateix tractament.

Hem de valorar com positiu la flexibilitat i capacitat del nen per a aquesta substitució. És recomanable dur un registre dels moviments repetitius, en el cas que siguin freqüents, per a observar els possibles canvis i confrontar-lo amb els pares per si a casa apareixen o no en condicions similars.

Es pot comentar les estratègies per a suprimir-los, si es considera necessari, tenint en compte que en alguns moments el moviment repetitiu l'ajuda a calmar la seva ansietat i necessita fer-los.

Respecte a la fatigabilitat, segons ells mateixos refereixen, és deguda, almenys en part, a l'exposició simultània a diversos estímuls freqüentment desproporcionats per a ells.

També refereixen com esgotador l'estar immerss durant moltes hores al dia en una situació de relació social, almenys potencial, sense possibilitat d'aïllar-se per a recuperar forces

Si s'observa ansietat o cansament exagerat, és recomanable respectar uns moments d'aïllament o donar la possibilitat d'estar tot sol amb el professor, per a evitar que l'acumulació d'aquest malestar intern pugui desembocar en una conducta disruptiva.

Aquests alumnes acostumen a tenir dificultats en l'equilibri i la propiocepció que units a les seves dificultats de coordinació i possible rebuig al contacte físic poden convertir la gimnàstica i l'esport en situacions especialment estressants per a ells.

Per a no causar-los frustració en una situació que, per endavant, sabem els serà difícil, hem de valorar el nivell d'exigència en aquestes classes o intentar que les realitzin en grups petits. Quan sigui el moment aconsellar-los esports individuals.

3.2. Perfil cognitiu

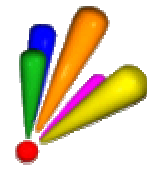
- **Coefficient Intel·lectual**, amidat amb les escales de Wechsler, normal o superior i en pocs casos inferior.
- **Coefficient Intel·lectual Verbal**, generalment superior al manipulatiu, especialment en els nens amb coeficient intel·lectual global inferior a 85.
- **Dificultats en la percepció global** a favor de la percepció dels detalls.
- **Dificultats per a sintetitzar** el contingut rellevant d'un discurs o una imatge dels quals fàcilment extreu els detalls més insignificants.
- **Tendència a la repetició literal**. Al demanar-li que t'expliqui una pel·lícula tendeix a repetir exactament les paraules originals. Al preguntar-li per com ha anat el dia en el col·legi o la celebració del seu natalici, tendeix a escenificar i repetir literalment les frases dels adults imitant fins i tot el to i les inflexions de la veu. Li és més fàcil memoritzar que extreure el significat que exigeix la interpretació del context concret, del llenguatge no verbal i de les sensacions i emocions presents en aquell moment.
- **Memòria molt desenvolupada**. Tant la memòria mecànica com la fotogràfica els permet retenir amb facilitat tot el que llegeixen, el diàleg complet d'una pel·lícula o l'explicació donada en la classe però sense comprendre moltes vegades el

significat. També memoritzen matricules de cotxes, nombres de telèfon i dates de naixements de familiars. Recorden recorreguts complexos que han fet una sola vegada.

- **Pensament visual**, quan a una persona se li demana que expliqui el pensament que està tenint en aquest moment, generalment inclou en el seu relat sensacions, sentiments etc. Les persones amb S.A relaten els seus pensaments en forma d'imatges.
- **Funcions executives disminuïdes**. Dificultats per a la planificació, organització, atenció i control de la desinhibició. Tendència a la perseverància.
- **Dificultats per a generalitzar** els seus aprenentatges a altres situacions.
- **Reconeixement precoç del lèxic i/o hiperlexia** amb escassa comprensió del guió. En alguns casos dificultats per a l'aprenentatge de la lecto-escritura.
- **Dificultats en aritmètica**. Reconeixement precoç dels nombres i aprenentatge adequat d'operacions bàsiques senzilles amb suport visual, però dificultats quan intervenen conceptes abstractes.
- **Falta de motivació** per al que no l'interessa.
- **Procés d'aprenentatge simultani** menys desenvolupat que el seqüencial.
- **Dificultats en la integració aspecte motriu i en la percepció aspecte espacial**.
- **Moguts i freqüentment no atents**, alguns compleixen els criteris de Trastorn d'atenció amb o sense hiperactivitat. Cal tenir en compte que qualsevol soroll inesperat o un canvi en la rutina de la classe els generen ansietat i es distreuen fàcilment. Dificultats per a l'atenció selectiva excepte si es tracta de temes del seu interès. La incomprensió del que està passant o una situació desconeguda per a ell també afavoreixen la seva falta d'atenció. També és possible una aparent falta d'atenció per no estar mirant a la mestra però en canvi sí estar escoltant la seva explicació.
- **Dificultats per a l'abstracció**. Conceptes com matí, la setmana pròxima, el desig, la intenció o els conceptes d'addició (+) o subtracció (-) són problemàtics per a ell.
- **Baixa tolerància a la frustració**, dolenta acceptació dels seus fracassos i de les crítiques. Tendeixen al perfeccionisme.
- **Dificultat per a resoldre tot tipus de problemes**, fins i tot problemes pràctics de la vida quotidiana i utilització d'estratègies peculiars per a trobar la solució.
- **Resistència a adquirir autonomia**, la seva diferent percepció dels esdeveniments que els envolten els dona inseguretat. Aquesta actitud afavoreix en

ocasions la sobreprotecció dels seus pares i mestres i es perllonga la dependència de l'adult més del que correspondria per la seva edat.

Abans de res, tenir en compte que ni la seva capacitat intel·lectual ni les seves habilitats i coneixements excepcionals impliquen la comprensió d'aspectes senzills i quotidians, ni de frases que continguin paraules ambigües que el duren a una interpretació errònia del sentit global de l'explicació.

És aconsellable reservar un petit espai de temps per a assegurar-se que ha comprès les instruccions o les tasques de la classe que li han estat encomanades.

Quan a un nen petit amb S.A se l'explica un conte o veu una pel·lícula i a continuació pretenem que ell refereixi el que ha entès, ens podem dur la sorpresa que repeteixi literalment tot el que ha escoltat però no sigui capaç d'explicar el mateix contingut amb altres paraules.

Davant això hem de fer preguntes curtes, fàcils i concretes i rebutjar respostes literals.

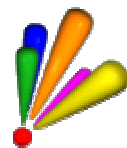
Hem d'ajudar-lo a descobrir els aspectes nuclears de la situació, inclosos sentiments i emocions, per a diferenciar-los dels secundaris.

És molt important, aconseguir que doni sentit a la globalitat de la història no detenint-se exclusivament en els detalls no rellevants.

La seva capacitat per a recordar li serveix moltes vegades per a suplir altres dificultats. Tenen una excel·lent memòria fotogràfica i fàcilment aprendrà els nombres, adreces, noms de plantes, pàgines senceres de llibres però tindrà dificultat per a atorgar-li sentit al que ha memoritzat.

Aprofitar la seva memòria, però ajudar-lo a interpretar el que ha memoritzat.

Pel que fa al dèficit d'atenció amb o sense hiperactivitat, cal actuar amb pautes similars a les utilitzades amb altres nens que únicament presenten aquest problema: donar-li les tasques fraccionades i no totes alhora, animar-lo freqüentment amb gestos o senyals, no imposar-li temps de treball massa llargs i situar-lo prop de la mestra.

Si persisteix aquesta conducta, és recomanable consultar amb el seu neuropediatra, especialment si interfereix en els seus aprenentatges i en la seva socialització.

Com aquests nens tenen tendència a mirar poc als ulls, també és possible que aparentin estar dispersos i en canvi escolten adequadament l'explicació. Per aquesta raó és recomanable dirigir-li de tant en tant alguna pregunta directa per a comprovar si està escoltant.

Les funcions executives inclouen una àmplia gamma d'habilitats referides a la planificació, organització, elecció d'objectius, flexibilitat, autorregulació, inhibició i manteniment de l'enquadri.

Necessitarà ajut per a organitzar i planificar la seva vida quotidiana així com per a donar un objectiu als seus coneixements i aprenentatges

Acumula coses que ha de fer però no estableix prioritats, no les ordena adequadament, no és conscient del que representa l'obligació de fer una mica en un moment concret.

Acumula coneixements sobre els seus temes d'interès però té dificultat per a aplicar-los. Generalment predomina la seva passió per aprendre sobre l'objectiu pel qual aprendre és important.

Freqüentment passa d'un tema a un altre i en una explicació canvia fàcilment l'enquadrament de l'acció. Els seus pensaments també estan desordenats.

Utilitzar llapis i paper per a ajudar-lo a resituar i posar en ordre el seu relat.

Buscar estratègies que li recordin els llibres que s'ha d'endur i els que ha de retornar a l'endemà.

Assegurar que els pares estiguin al corrent dels deures, exàmens, sortides,..... anotant-lo en l'agenda escolar fins i tot a l'edat que la resta de la classe ja no la utilitza i aprofitar la seva rigidesa (rutines) perquè no deixi de mirar-la cap dia.

Ajudar-lo a organitzar el seu temps lliure i les seves activitats.

Tenint capacitat i memòria per a portar a terme totes les accions requerides, el caos organitzatiu pot dur-lo fàcilment al fracàs.

És capaç de memoritzar fotogràficament un llibre sencer, de repetir de forma mecànica un discurs o una pel·lícula, de recordar coses de quan era molt petit, però té molta dificultat per a recordar un encàrrec o una obligació per a l'endemà.

És convenient donar-li el màxim número de recordatoris escrits possible.

Exemples d'estratègies que li seran útils són: les llistes, els gràfics, les agendes, un planning que contingui les activitats escolars i altre per a quan surti de l'escola.

És útil elaborar setmanalment un registre per a l'escola i altra per a casa. Això permet que ell tingui controlades les activitats i la seva durada. D'aquesta manera cada setmana se li poden anticipar els esdeveniments que se surten de la rutina (aniversari d'un nen, la festa de carnastoltes, la sortida extraescolar,.....) i se l'ajuda a situar les activitats en el temps (matí, la setmana que ve).

És freqüent que es resisteixin a acceptar el canvi d'una activitat que els agrada a una altra que haurien d'estar fent en aquell moment.

Si el canvi és imposat el resultat serà segurament negatiu, si el canvi és explicat ho portaran a terme amb major facilitat.

Explicar en què consistirà la pròxima activitat, ensenyar-los el seu "Horari" perquè vegin que s'ha acabat el temps, o el rellotge si els hem dit que l'activitat durarà 10 minuts

Encara que generalitzar a diferents situacions les mateixes normes és una de les seves dificultats, conforme van assumint les diferents explicacions en situacions varies, la seva actitud es torna més flexible i porten a terme els canvis amb major facilitat.

Aprofitar qualsevol explicació per a extrapolar-la a altres situacions.

Pensar que les activitats que coneixen i els agraden no els produeixen ansietat, al contrari de les noves. Una activitat que sabem que els agrada pot utilitzar-se per a calmar-los en moments d'estrès.

És comú en nens amb S.A. el reconeixement precoç de lletres i l'aprenentatge espontani de la lectura que pot arribar a convertir-se en una obsessió.

No és recomanable animar-lo a que vagi llegint tot el que veu.

Sí ho és, en canvi, anar introduint sentit al que llegeix.

En aquests nens, la seva passió per la lectura pot utilitzar-se en moments d'ansietat com element tranquil·litzador

Alguns nens amb S.A tindran dificultats en el lletreig i a pesar del reconeixement precoç del lèxic, l'adquisició de la lectura serà possiblement retardada.

Per a augmentar la seva motivació hem d'animar-lo en els seus èxits i si cal, utilitzar recompenses relacionades amb els seus interessos específics.

Els nens amb S.A poden passar de motivació nul·la en temes nous o que exigeixen interpretació de sentiments i emocions o que simplement no l'interessen, a tenir una motivació obsessiva pels seus temes preferits. Permetre-li parlar d'ells pot modificar la seva actitud. A través dels pares, conèixer situacions i actituds que puguin afavorir la seva motivació.

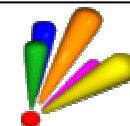
Sempre que sigui necessari, desglossar un concepte global en petites seqüències per a afavorir la seva comprensió. Els processos d'aprenentatge simultani presenten major dificultat per a ell.

Materialitzar amb suport visual els conceptes abstractes: el temps amb rellotges, horaris etc.; les operacions matemàtiques amb petites quantitats i objectes; les emocions amb una història, etc.

Tenir en compte les seves possibles dificultats en els aspectes de construcció, els aspectes perceptius i especialment els aspectes espacials que han de manejar de la forma habitual.

Afavorir la seva autonomia amb responsabilitats adequades a la seva edat, transmetre-li confiança i valorar els seus assoliments.

Cal tenir en compte la seva **baixa tolerància a la frustració**. Els nens amb S.A tendeixen al perfeccionisme i alhora freqüentment cometten errors.

Presenten dificultats en la comprensió de l'entorn que els duen a conductes no adequades, sentir-se diferent ,..., els genera una sensació de fracàs que toleren molt malament.

Generalment són autosuficients, no pregunten a pesar de no entendre i no demanen ajuda encara que es trobin davant una necessitat. Poden no distingir entre una conducta correcta i altra que no ho és si no se l'explica de forma explícita.

Se senten malament quan se'ls corregeix i no entenen el perquè. Qualsevol d'aquestes situacions els genera ansietat que pot desencadenar un augment de moviments repetitius, dispersió o una rebequeria.

Quan recordem, evoquem una imatge acompanyada de sensacions i sentiments. Les persones amb S.A tenen un pensament essencialment visual exempt d'atributs complementaris.

Precisen ajuda per a incloure sentiments, sensacions i emocions als seus records o relats.

3.3. Característiques que condicionen la seva relació social.

- **Escàs contacte visual.** Quan parlen solen no dirigir el cap cap a l'interlocutor i espontàniament no acostumen a mirar als ulls o ho fan de forma mecànica (poc interactiva) quan se l'exigeix. L'escassa resposta quan se'ls crida o quan l'adult els dirigeix la paraula pot fer sospitar un dèficit auditiu.
- **Poc respecte de l'espai interpersonal.** Poden "llençar-se" damunt de l'interlocutor o dirigir-se a molt curta distància o tocar a la persona quan li parla.
- **Rigidesa en el compliment de normes**

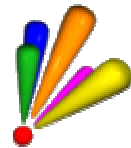
explícites i dificultats per a comprendre i utilitzar normes socials implícites. Segueixen rígidament les normes explícites i exigeixen que siguin complertes pels altres: no permeten que s'aparqui si existeix un senyal que ho prohibeixi o no creuarà, ni permetrà creuar, amb el semàfor vermell.

En canvi, poden delatar al company que ha infringit una norma, sense culpabilitat alguna, desinhibits, acostumen a dir el que pensen encara que socialment no sigui correcte o cal explicar-los repetidament les raons per les quals quan algú està parlant no es pot interrompre.

- **Dificultat per al reconeixement de cares i en el reconeixement de les expressions facials.** Aquesta dificultat pot passar fàcilment desapercebuda perquè els nens o adults solen utilitzar estratègies compensatòries com per exemple fixar-se en el pentinat, en les ulleres o en alguna marca específica, però si aquestes canvien deixaran de saludar per no reconèixer-lo. Generalment reconeixen expressions bàsiques facials de riure, plor, alegria o tristesa però el dolor, la preocupació, la sorpresa etc. són difícils d'identificar si no utilitzen la informació verbal complementària.
- **Manca d'empatia.** Dificultats per a interpretar l'estat d'ànim o intencions de companys, mestres, familiars i persones que li envolten. No diferencien una empenta per ràbia o empipament d'altre causada involuntàriament mentre es corre darrere d'una pilota. Per a ells ambdues són una agressió. Poden definir “un amic” com el nen que s'asseu al seu costat, sense apreciar les característiques personals que el diferenciarien del que no ho és. Difícilment parlen de sentiments, pensaments o intencions propis o aliens ni poden considerar les causes que els produeixen o com podrien canviar o ser eliminats. El nen amb S.A té sentiments i pot ser afectuós però la forma com els expressa o interpreta són diferents.
- **Dificultats per a mentir i/o comprendre un engany.** Comprovar que un company explica un fet que no ha succeït li genera ansietat igual que no complir el que prèviament se l'ha anunciat. Aprèn que dir mentides no és correcte però és incapaç de comprendre la “mentida pietosa”. No comprèn els jocs de canvi de rol: avui jo sóc el nen i tu el pare.
- **Dificultats per a fer o interpretar bromes, acudits i dobles sentits.** És freqüent que a causa de la seva incomprensió es converteixi en víctima fàcil d'enganyos, bromes i burles dels altres companys.
- **Poca o nul·la capacitat per a anticipar esdeveniments.** Al no anticipar el que pot succeir tot és nou, no previst i freqüentment font de conflicte.
- **Interessos restringits.** Generalment acumulen informació de forma exagerada sobre temes específics com dinosaures, trens, horaris, nombres, astronomia, informàtica, programes especials de TV en els quals aconsegueixen ser experts però limiten la seva curiositat sobre altres aspectes. La seva extraordinària memòria mecànica i fotogràfica que els permet acumular informació fins i tot sense comprendre, de vegades, el sentit de la mateixa.
- **Rigidesa i poca flexibilitat** en les seves creences sobre el que està bé i el que està malament i en l'acceptació dels canvis de rutines. La seva rigidesa dificulta que aprenguin dels seus errors però també afavoreix que una vegada hagin après alguna cosa sempre ho facin correctament.

- **Rebequeries** com resposta a la seva ansietat, a la seva rigidesa o a la incomprensió de la situació.
- **Tendència a monopolitzar el tema de conversa** focalitzant-lo en el seu interès específic sense establir un diàleg amb l'altre, no escoltar els seus arguments ni sospitar que poden estar avorrint al seu interlocutor.
- **Tendència a un aspecte extern descarat.** Freqüentment insisteixen en no canviar-se de roba, poden tenir pocs hàbits d'higiene o fins i tot poden escollir vestimentes peculiars.
- **Ansietat**, que pot aparèixer ràpidament i inesperada deguda a qualsevol incomprensió d'una situació, a un sobresalt per un soroll o davant una negativa a complaure un desig que obsessivament reclama.
- **Desig de tenir amics** però incapacitat per a modificar, sense ajut, les característiques i actituds que l'impedeixen aconseguir-lo.

Cal **ensenyar** al nen amb S .A les normes bàsiques de relació: mirar als ulls de l'interlocutor quan escolta o respon, no envair l'espai interpersonal, no interrompre, respectar els interessos dels altres i també a ser flexible.

Totes aquestes habilitats s'hauran d'explicar i exercitar fins que pugui incloure-les en el seu repertori àdhuc sense comprendre, en alguns casos, les raons. Els jocs de canvi de rol són recomanables per a aconseguir aquests objectius.

Bromes, acudits, enganys o dobles sentits han de ser explicats i analitzats amb ell perquè aprengui a identificar-los i no caure en la interpretació literal.

Des de l'escola cal estar alerta que aquesta característica no converteixi al nen en blanc de bromes o burles i si cal, d'acord amb els seus pares i amb ell mateix, parlar-lo amb els companys ja que la seva col·laboració pot ser-li de gran ajut. Davant el dubte de qui diu la veritat, apostar sempre pel nen amb S.A.

Permetre-li parlar dels seus interessos limitant-li el temps d'exposició i encoratjant als companys que també parlin dels seus. Utilitzar els seus interessos per a introduir nous coneixements. Els seus centres d'interès acostumen a manca de sentiments: trens, horaris, astronomia, ordinadors, idiomes, dinosaures,

Quan es parli d'un conte, d'una història o d'una pel·lícula posar especial atenció en la introducció de sensacions, sentiments i les reaccions que aquests provoquen.

El nen amb S.A no és capaç d'identificar-los per si sol. Difícilment identificarà per la seva expressió facial o corporal al bo, dolent, pinxo, cansat, trist o empipat ni els estats emocionals que subjeuen a cadascuna d'aquestes expressions. Els seus llibres preferits són informatius, guies de viatges, llibres tècnics ,etc.

La seva poca capacitat per a anticipar i la seva rigidesa dificulten l'acceptació de situacions noves.

Una vegada establertes les rutines de la classe i de l'horari, anticipar totes les activitats extraordinàries amb el màxim detall possible.

Advertir-li si en un moment donat es canvia la ubicació dels materials de classe o l'ordre que s'han d'efectuar les tasques.
Qualsevol explicació és més eficaç si es fa amb suport visual.

Observar les seves rebequeries, intentar saber la causa i tenir sempre estratègies per a controlar-les i evitar que la tendència a la perseverància les eternitzin.

Analitzar les reaccions disruptives del nen abans de cridar-li l'atenció.

- **Tendència a la interpretació literal.** “Estic trencat o mort de cansament” pot ser per a ell una font d'ansietat per interpretar la mort o el trencament de forma literal. “Torno en 5 minuts” no pot suportar que siguin 6 ó 7. Si se li anuncia que va a fer una passejada i ell atorga a aquesta activitat una durada de 20 ó 25 minuts, tot el que sobrepassi aquest temps li genera estrès i a més de no gaudir-lo pot provocar-li una rebequeria. Escassa o nul·la comprensió del llenguatge metafòric que repercuteix en **dificultats de comprensió global del discurs**, que també són evidents quan es parla de temes no quotidians, nous per a ell o se li donen ordres fora de la rutina.
- **Dificultat per a respectar torns de paraula i d'acció.**
- **Utilització inadequada dels pronoms.** Poden referir-se a ells mateixos en tercera persona o pel seu nom.
- **Ecolalia.** Repetició immediata o diferida de frases o preguntes. Pot repetir anuncis i intercalar-los en la conversa fins i tot sense comprendre el seu contingut.
- **Escassa interpretació i utilització del llenguatge no verbal.** Pocs canvis, coherents a la situació, en la seva expressió facial i corporal i/o dificultats per a interpretar gestos o expressions d'altres persones i atorgar-los el sentit o estat d'ànim que representen. Aquestes característiques poden dificultar la comprensió global de la conversa. Pot presentar expressions facials i/o corporals bizarres.
- **Freqüent utilització de neologismes i verbalització involuntària dels seus pensaments.** Poden inventar paraules o intercalar de forma automàtica en el seu discurs la verbalització del que està pensant en aquest instant. Pot intercalar involuntàriament sons en la conversa.
Les seves característiques no li permeten descobrir que interrompre o no escoltar és incorrecte. Tampoc pot sospitar que el seu discurs interminable sobre un tema, per exemple màquines de tren, pot avorrir a l'altre.

Cal **ensenyar** al nen amb S.A les tècniques de la conversa, el respecte als torns de paraula i animar-li que ell iniciï converses.

Excloent parlar sobre el seu tema preferit, rarament serà ell el que iniciï un diàleg.. Fer exercicis de **resposta immediata**, ja que tendeixen a no respondre o a fer-lo al cap de molta estona.

Ordenar les seves explicacions. És possible que qualsevol explicació sobre el que ha fet, a què ha jugat o en què consistia aquest joc sigui tan desordenada que no sigui comprensible per a l'interlocutor.

És útil acostumar-los a explicar amb un llapis i un paper davant perquè el suport visual els faciliti l'ordre i les correccions de l'interlocutor siguin més visibles per a ell.

Utilitzar llibres, vídeos o jocs de rol per ajudar-li a identificar la ironia, la metàfora o les frases fetes.

Per a interpretar una frase és important que el nen amb S.A es fixi en l'expressió facial, llenguatge corporal i en el ritme i to de la conversa. Una mateixa frase depenen del context, de l'expressió facial o corporal i del to de veu té una significació diferent. El seu to de veu espontani acostuma a ser uniforme però és capaç d'imitar les distintes tonalitats que utilitzen les altres persones i això el pot ajudar a situar en el context adequat el que s'està dient (renyina, broma, metàfora)

Treballar amb la interpretació de frases com "Em moro de son", "Et menjaria a petons" i tantes altres similars els ajudarà a identificar-les i a controlar la seva reacció perquè no es burlin d'ells.

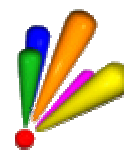

No podem pretendre abolir la rigidesa però sí introduir el màxim de flexibilitat possible que els permeti compartir la vida quotidiana i la conversa amb els seus companys.

Treballar l'entonació de veu recitant o al participar en alguna representació de teatre.

Si s'observen neologismes, expressió de pensaments involuntaris o dolenta utilització dels pronoms cal comentar-ho i analitzar-ho amb ells per al seu control i correcció. En la majoria de nens amb S.A l'**ecolalia** apareix en moments d'estrès, en els espais de temps no estructurats, quan estan sobrecarregats d'estímul externs que no poden controlar o en moments de dificultat de processament del llenguatge.

Ajudarà a eliminar l'Ecolalia: la localització de la font d'estrès, organitzar-li el temps lliure, controlar els estímuls externs (excés de llum o soroll o persones), simplificar el llenguatge, eliminar les preguntes i en el seu lloc utilitzar afirmacions i modelar-li la resposta.

3.5. Característiques sensorials

- **Sensibilitat auditiva:** poca o nul·la tolerància a sorolls inesperats (un cop de porta, un esternut, el lladruc d'un gos) o a sorolls sostinguts (turmix, assecador de cabell) o sons complexos o múltiples (centre comercial, nens que criden a classe, situació social sorollosa). Tots ells són fonts d'ansietat per al nen que pot reaccionar desconnectant-se distraient-se amb altra cosa (dibuixant) o tapant-se les oïdes amb les mans, o amb un canvi brusc d'humor, una rebequeria o la necessitat de protegir-se abraçant-se a un adult. Poden tenir una agudesia auditiva extraordinària que els permet detectar, per exemple, l'arribada del tren molt abans que el soroll sigui percebut per altres persones. És possible que el grau de sensibilitat auditiva variï enfront d'un mateix so que un dia sigui percebut com insuportable i altre com molest però tolerable.
- **Sensibilitat tàctil:** rebuig a tocar o que li toquin certes parts del cos (cap, braços), a donar o que li facin un petó o una abraçada, a acceptar certes textures de la seva vestimenta, a caminar descalç o tocar la sorra de la platja, a tocar pastelina. També pot haver alteracions en la intensitat del tacte.
- **Sensibilitat olfactiva:** resistència a l'acceptació de canvis de perfum o de l'olor dels detergents casolans.

- **Sensibilitat gustativa:** dificultats per a introduir aliments amb nous gustos i/o textura.
- **Sensibilitat al dolor :** generalment escassa resposta al dolor que pot impedir la identificació d'accions arriscades o perilloses o emmascarar algunes malalties, per ex., mal de coll, d'òides. Algunes vegades pot reaccionar exageradament després d'un cop insignificant.
- **Sensibilitat visual :** excessiva sensibilitat a determinats nivells de llum o de color. Possible distorsió de la percepció visual.

Observar si el nen té reaccions inesperades especialment en situacions en les quals els estímuls sensorials poden ser més intensos o ser més específics.

Per ex. la festa de fi de curs, la celebració d'un natalici en la classe c l'arribada de Pare Noel. Sempre que sigui possible, anticipar-li que haurà soroll, bullici, segurament desordre, ensenyar-li una foto o dibuix de Pare Noel perquè no s'espanti i donar-li l'opció de retirar-se si en un moment donat la situació es converteix en insuportable per a ell.

Pot reaccionar amb ansietat a l'olor del menjador o de la classe de dibuix si s'utilitzen pintures, a la textura d'algun tipus de paper, cartolina o del fang per a modelar.

Lentament s'ha d'intentar que es familiaritzi i els accepti però segurament fracassarà en algun d'ells que hauríem de suprimir, si és possible, o donar-li a l'alumne una opció substitutiva. Vigilar la seva escassa resposta al dolor per si un cop o caiguda li produeix alguna lesió important de la qual ell no es queixi.

Generalment és selectiu en el menjar. Alguns nens rebutgen la textura o el gust d'alguns aliments o fins i tot es resisteixen al color. Per Ex. pot no menjar gens que sigui de color blanc o verd. Cal intentar modificar el color , especialment si es tracta d'aliments bàsics, per ex. afegint cacau a la llet o salsa de tomàquet a la verdura etc.

Es aconsellable que el seu repertori d'aliments sigui prou ampli per a no limitar-li la seva vida social (invitacions a menjar a casa d'un amic, excursió, sortida al restaurant etc..) però segurament caldrà renunciar que mengi de tot.

3.6. Característiques del joc

- **Preferència pel joc solitari**, moltes vegades repetitiu. Sempre que jugui amb peces farà el mateix tipus de construcció. Quan jugui amb animals tendirà a fer la mateixa seqüència o les mateixes activitats.
- **Dificultats per a acceptar el joc imposat pels adults**, generalment insisteix a escollir ell l'activitat i és poc flexible davant els suggeriments externs.
- **Dificultats per a participar en jocs d'equip**, dificultat per a comprendre les normes no escrites i els objectius del joc. Per ex. Futbol. Pot ser incomprensible per a ell el fet que hagi 2 grups que juguen uns contra altres, que ell únicament deu passar la pilota als del seu equip encara que en l'altre hagi companys seus.
- **Capacitat per a jugar o compartir amb companys sempre que es compleixi la seva voluntat o les seves regles de joc**. Incapacitat per a unir-se a un grup de joc liderat per uns altres però admet compartir quan és ell el que imposa el tipus de joc i les seves regles. Dificultat per a respectar els torns de joc. Dificultats per a negociar.
- **Dificultats per al joc simbòlic**. La seva incapacitat per a atribuir pensaments, sentiments, desitjos i intencions a altres persones influeix en les característiques del seu joc predominantment concret i poc creatiu. A l'observació el seu joc solitari aparentment simbòlic descobrirem que freqüentment és la repetició literal del que algú ha dit o la repetició idèntica d'una escena d'una pel·lícula.

És un joc predominant imaginatiu que li permet gaudir d'un món comprensible per a ell en el qual abunden els dinosaures, Pokemon, elfs i personatges fantàstics, dividits entre bons i dolents i amb poques o nul·les relacions afectives entre ells. Un conte clàssic o una pel·lícula romàntica són immensament avorrits per a un nen amb S. A. Molt hàbils en jocs informàtics.

- **Dificultats per a organitzar-se en espais de temps no estructurats**, per exemple l'hora de l'esbarjo, el temps lliure

L'alumne amb S.A desitja i precisa un temps de joc solitari però això no exclou la necessitat d'introduir-lo en els jocs de grup especialment en aquells que ell millor accepta i realitza amb major soltesa.

Les estratègies per a ampliar la seva gamma de jocs individuals o la seva participació en els jocs comuns passen sempre per l'explicació amb suport visual de la novetat que desitgem introduir, les regles i els objectius del joc.

Les seves dificultats per a anticipar, per a “llegir” les intencions de l'altre, per a observar el llenguatge corporal i contextualitzar les actituds afavoreixen el rebuig que els nens amb S.A mostren freqüentment davant d'un joc de grup.

Algunes experiències mostren la utilitat de contar amb algun company de classe per a actuar com “tutor” de l'alumne amb S.A en els jocs de grup o en la seva incorporació en les activitats que els nens porten a terme durant les hores lliures.

L'elecció del “tutor” sempre ha de comptar amb l'acceptació per ambdues parts.

Com a norma general cal ampliar la seva gamma de preferències, induir-li que participi en els jocs de grup tenint en compte les seves dificultats i respectar en alguns moments els seus desitjos de solitud.

4. Les nenes amb Síndrome d'Asperger.

Les nenes amb Síndrome d'Asperger tenen característiques similars a les dels nens però amb expressió més suau. Són més propenses a parlar i menys a tenir conductes disruptives i agressives com resposta a emocions negatives o a la confusió. Són més passives, rebutgen menys als seus companys i es deixen “tenir cura” per ells. Sembla que les nenes aprenen amb major facilitat conductes socials per imitació, to de veu i llenguatge corporal. Tenen tendència a teatralitzar. Són més propenses a crear “amics imaginaris” i utilitzen les nines com substitutius dels amics reals més enllà de l'edat en la qual aquesta activitat es considera normal. Tenen interessos específics però en general menys cridaners que els dels nens. S'apassionen amb els animals, els agraden les poesies, emmagatzemen informació sobre ídols del cinema o de la música etc. Conforme adquireixen autonomia tenen poca cura del seu aspecte extern i prefereixen mantenir-se nenes sentint cert rebuig als canvis de la pubertat.

En general l'expressió dels símptomes és menys espectacular que en els nens pel la qual cosa la consulta a un professional es retarda i el seu diagnòstic és més difícil. Per aquesta raó no es pot establir encara de forma definitiva la proporció homes – dones amb S.A que sigui fiable.

La millor manera de poder ajudar als alumnes amb S.A és conèixer les seves capacitats i dificultats, descobrir els seus recursos i utilitzar estratègies que siguin comprensibles i atractives per a ells.

És aconsellable establir prioritats en els aspectes a millorar o modificar. Cal tenir en compte les seves dificultats de generalització i de visió global de la situació i actuar sobre un aspecte després d'un altre.

En alguns casos i sempre d'acord amb ell i amb els seus pares és aconsellable, escollint el moment adequat, comentar amb els seus companys les raons per les quals les seves reaccions poden ser estranyes o de difícil comprensió. Valorar el que es diu i amb quin objectiu es dona aquesta informació. No permetre que sigui objecte de burla o d'aïllament i ensenyar al grup a respectar-lo i ajudar-lo en les seves dificultats. A canvi, el nen amb S.A pot ser-los de molta utilitat per la seva ràpida adquisició de conceptes, habilitats específiques i per la seva lleialtat. Com regla general cal donar aquesta informació en el moment que pensem que beneficiarà al nen.

Amb l'edat alguns símptomes apareguts precoçment desapareixen però apareixen altres nous.

La situació escolar òbviament no permet incidir sobre tots els aspectes ni la utilització d'aquestes estratègies de forma continuada, però el seu coneixement pot ajudar a conèixer-lo millor i en moments puntuals portar a terme una intervenció adequada enfront de situacions que freqüentment són difícils de comprendre tant per al mestre com per als companys.

Es imprescindible estar en contacte freqüent amb el psicòleg que atén al nen per a intercanviar informació i planificar un abordatge coordinat entre la família, l'escola i el terapeuta.

ASSOCIACIÓ SÍNDROME D'ASPERGER
DE CATALUNYA

ASSOCIACIÓ SÍNDROME D'ASPERGER DE CATALUNYA

Per què es va constituir l'Associació Síndrome d'Asperger de Catalunya:

L'Associació Síndrome d'Asperger de Catalunya es va crear el passat 23 de Novembre de 2003.

Catalunya era una de les poques regions d'Espanya on no n'existia cap associació.

Es va constituir gràcies a vàries famílies que es sentien soles davant d'un trastorn àmpliament desconegut.

El fet de saber que no érem únics va ser per a tots nosaltres un alliberament. A partir de la primera trobada vam decidir que podrien existir altres famílies que, com nosaltres, estiguessin passant per aquest desagradable calvari:

- ANAR DE PSICÒLEG EN PSICÒLEG SENSE OBTENIR UN DIAGNÒSTIC ENCERTAT. (alguns han trigat entre 7 i 9 anys)
- VEURE COM ELS NOSTRES FILLS EREN UTILITZATS COM A CONILLETES DE PROVES.
- PROBLEMES A L'ESCOLA (INCOMPREENSIÓ PER PART DELS MESTRES I DE LA MATEIXA ESCOLA).
- PROBLEMES AMB ELS NENS DEL SEU ENTORN.
- I MENTRESTANT EL TEMPS PASSAVA I NO MILLORAVA RES.

Per això es va constituir Asperger Catalunya.

Ens vàrem fer el ferm propòsit de:

- DONAR A CONÈIXER LA SÍNDROME A LA SOCIETAT, ESTAMENTS POLÍTICS, ENSENYAMENT I SANITAT.
- BUSCAR ELS PROFESSIONALS EXPERIMENTATS EN AQUEST TRANSTORN, REBRE UN RÀPID DIAGNÒSTIC, UNA TERÀPIA ADEQUADA PER EL NEN/A I PER LA FAMÍLIA, ESTABLIR UNA RELACIÓ AMB LES ESCOLES PER SEGUIR TOTS LES MATEIXES LINIES D'ACTUACIÓ.
- CREAR LUDOTEQUES I COLÒNIES PER A NENS SA (UN 90% DELS NENS NO HAN ANAT MAI DE COLÒNIES)
- LLUITAR PELS DRETS DELS NOSTRES FILLS.

ASSOCIACIÓ SÍNDROME D'ASPERGER DE CATALUNYA

Els nens/es tenen dret :

Declaración de los Derechos del Niño, aprobada por la Asamblea General de las Naciones Unidas el 20 de noviembre de 1959

Artículo 5º.

El niño física o mentalmente impedido o que sufra algún impedimento social debe recibir el tratamiento, la educación y el cuidado especiales que requiere su caso particular.

Artículo 7º.

El niño tiene derecho a recibir educación que será gratuita y obligatoria por lo menos en las etapas elementales. Se le dará una educación que favorezca su cultura general y le permita, en condiciones de igualdad de oportunidades, desarrollar sus aptitudes y su juicio individual, su sentido de responsabilidad moral y social y llegar a ser un miembro útil de la sociedad. El interés superior del niño debe ser el principio rector de quienes tienen la responsabilidad de su educación y orientación; dicha responsabilidad incumbe, en primer término, a sus padres.

El niño debe disfrutar plenamente de juegos y recreaciones, los cuales deben estar orientados hacia los fines perseguidos por la educación; la sociedad y las autoridades públicas se esforzarán por promover el goce de este derecho.